

Pravda a změna

Aristotelés byl přesvědčen, že „pravdu je třeba hleděti si získat z toho, co se chová stále stejně a co nepodléhá žádné změně“ (Met. XI, 6, 1063a – Kříž, s. 280). To je PROTON PSEUDOS každého přístupu jak ke skutečnostem, které mají předmětnou i nepředmětnou stránku, tak zejména k ryzím nepředmětnostem, jakou je právě Pravda. Chyba je zjevná už tam, kde Aristotelés jako příklad neměnnosti doporučuje „nebeská tělesa“, která jsou podle něho „stále tatáž a nemají nic společného se změnou“ (tamtéž). Když dále říká (Met. XI, 6, 1062b – Kříž s. 279), že „pravdu v nejvyšší stupni obsahují nutně počátky toho, co je trvalé, věčné“, dopouští se dokonce kroku poněkud podivného, neboť je-li co věčné, je to bez počátku (i bez konce); ovšem tady bude chyba zase asi v překladu. V tom případě, že – jak jsme nahlédli po všech zkoumáních nejrůznějších věd, zejména teoretické fyziky – věčné, tj. naprosto trvalé, není nic, že ve skutečnosti je vše v pohybu, jak kdysi pravil Hérakleitos, pak to má závažné důsledky i pro pojetí pravdy v onom odedávna tradovaném pojetí: spočívá-li pravda v adekvaci, tj. ve shodě myšlení se skutečností, pak se tato shoda musí týkat nejen také, ale dokonce hlavně a výhradně té proměnlivosti, která charakterizuje veškerou skutečnost. Pravda musí být tedy sama proměnlivá. Protože však adekvační teorie je pro vnitřní rozpornost neudržitelná, vzniká otázka, zda po jejím odmítnutí budeme přece jen nadále trvat na neměnnosti Pravdy samé (nejen tedy pravdivých výpovědí, které zřejmě spadají do oblasti skutečností proměnlivých). Metafyzická hypostaze neměnných entit však musí být zcela odložena a nesmí dostat žádné právo asylu ani v případě, když uznáme nepředmětnost vedle předmětnosti. Musíme tedy uvažovat o Pravdě jako ryzí nepředmětnosti, která je také v pohybu. Otázkou je nyní povaha tohoto pohybu. Navrhují tento pohyb principiálně odlišit od pohybů „vnitrosvětých“, tedy předmětných (tj. takových, které mají také předmětnou stránku), a to co do časového zaměření pohybu. Pravda (jako vůbec ryzí nepředmětnosti) se pohybují v čase tak, že k nám přicházejí, zatímco my se svým životním pohybem (včetně aktů myšlení, k nimž je třeba se ovšem vrátit, neboť zvláštním případem je reflexe) se pohybujeme těmto nepředmětným skutečnostem a jejím výzvám a apelům vstříc, tedy opouštějíc minulé a jdouce tváří obrácení do budoucnosti.

(Písek, 030817-1.)